

Başımızın Üstünde Yeri Var

Şapka

İnsanlar yüzyıllardır şapka giiyorlar. Değişik biçimlerde ve adlarda da olsa, başlıklar neredeyse insanlık kadar eski. İnsanlar, başlangıçta başlıkları çeşitli şeylerden korunmak için takıyorlardı. Savaşçılar demirden ya da sert deriden miğferler giyerken, siviller güneşin yakıcı etkisinden korunmak için şapka giyerdi. Başlıklar zamanla kültür nesneleri haline geldiler ve toplumsal yaşamdaki yerlerini aldılar.

Atatürk'ün 1925 Kastamonu gezisinde halk önemli bir yenilikle karşılaşyordu: Şapka. "Siperli şemslî serpuş (başlık), bunu açık söylemek isterim, bu serpuşun ismine şapka denir." Atatürk, Kastamonululara şapkayı bu sözlerle tanıtıyordu. Bu sözlerin söylenmesinden üç ay sonra çıkarılan kanunla, şapka resmi başlık oldu. İlk günlerde dönemin tüccarları Borsalino kardeşler

İstanbul'da bir gemi yükü şapkaları olduğu için büyük kâr elde ettiler. Fakat İstanbul'a şapka sevkiyatına karşın, şapka sayısı yetersizdi. Bu nedenle kâğıttan şapka yapanlara, hatta kadın şapkaları giyenlere rastlanıyordu. Erkek şapkalarınınsa arkasıyla önü bir süre karıştırıldı. Şapkasını ters giyenlere o dönemde sık sık rastlanırdı.

Bilinen ilk şapkalar tarihöncesine dek dayanır. İlk avcılar, avladıkları hayvanların kürklerini kendilerini dış etkilerden korumak için giyerlerken, başlarını korumak için de yine bu kürklerden yararlanırlardı. Hayvanların baş kısımlarını ya da boynuzlarını başa geçirmenin simgesel bir anlamı vardı. Sözgelimi başına geyik boynuzları

takan biri, geyiğin gücünü ve hızını da taşıdığını düşünürdü. Latince "cappa" ve "capellus", İtalyanca "capello", Fransızca "chapeau", Balkan ve Slav dillerindeyse "şapka", başlığın adı olarak kullanıldı. Eski Mısır ve Eski Yunan mezarlarında yapılan kazılarda erkeklerin şapka giyildiği anlaşılmış. MÖ 3000 yıllarında Mısır'da erkeklerin başlarında tüyler, krallarınsa taç ve peruk üzerine geçirilmiş bezler taktıkları biliniyor. Girit Adası'nda yaşayan Minosluların başlarındaysa uzun tepeli ve sivri uçlu başlıklar vardı. Asurlar da yuvarlak

şapkalar giyerlerdi. Eski Yunan'da şapkayı yoksullar giyerdi. Bu başlıkların adına "petasos" denirdi. Eski Roma İmparatorluğu'ndaysa durum tam tersineydi. Şapkayı yalnızca zengin yurttaşlar giyebilirdi. Yoksullar, özellikle de köleler şapka giyemezdi. Köleler ancak kölelikten kurtulduklarında,

özgürlüklerinin bir göstergesi olarak koni biçiminde şapkalar giyebilirlerdi.

Biçimlerine göre çeşit çeşit olan şapkaların her biri farklı tarihsel dönemlerde, farklı kesimlerce kullanıldı. Sözgelimi, silindir şapka siyasetçileri simgeler. İlk silindir şapkanın 1796 yılında Fransa'da giyildiği söyleniyor. Bundan bir yıl sonra 1797'de silindir şapkayı İngiltere'de ilk giyen John Etherington sokağa çıktığında başına o kadar çok kişi toplanmış ki, Etherington kamu düzenini bozmaktan tutuklanmış. Kentlerde yaşayanların fötr şapkayı, öte yandan köylerde yaşayanların ve işçilerin kasket tipi şapkaları tercih ettiği gözlemlenmiş.

Kadınlar dantel ya da hasır şapkalar kullanırlar, büyük şapkalaraysa siperlikler takılırdı. Erkeklerde silindir şapkalar yaygın bir biçimde kullanılırdı. 1860'da hasır, 1870'de melon şapkalar yaygınlaşır. 1890'daysa fötr şapkalar moda olur ve yaygınlaşır. Hasır şapkaların en kalitelisiyse üç yüzyıl önce Avrupa'ya getirilmiş olan ve geldiği yerin adıyla anılan "Panama" şapkalarıdır. Bu şapkalar, yapılış özelliklerinden çok, elde dokunmuş olmaları ve kullanılan hasırın güneşe karşı dayanıklı olmasıyla ünlüdür. 20. yüzyılın şapkalarını biçimlendiren olaya Birinci Dünya Savaşı'dır. Savaştan önce kunduz kürkünden yapılan büyük şapkalar, savaştan sonra yerini çan biçiminde küçük şapkalara bırakır. 1920'lerde kaşlara kadar inen şapkalar, erkeklerde ise fötr ve melonlar gözdedir.

Günümüzde şapka seçimi yapılırken kullanım kolaylığına, yağmur, güneş ve soğukta koruyucu olmasına dikkat ediliyor. Kasket tipi şapkalar oldukça yaygın olarak kullanılıyor. Günümüzde silindir şapka, melon şapka gibi bazı şapka türlerineyse artık hiç rastlanmıyor. Biçimleri değişse de, yıllar içinde farklı anlamlar yüklenseler de, şapkaların başımızın üzerinde yeri var.

Gökhan Tok

Kaynaklar
Emiroğlu, K., *Gündelik Hayatımızın Tarih*, Dost Yayınevi, 2001
http://www.senocak.com.tr/turk/sapka_b.htm